

(НИН 15. 10. 2010)

„Прави кинески изазов“ нису манипулације курсом, јефтине копије или скоро мазохистичка марљивост кинеских кројача. „Нова Кина“ прети да ће постати „нова Европа“, сила која ће живети од иновација, а не од имитација

Кинези воле да пију чај са дугачким и коврџавим листићима. Њихово уживање у чају може деловати као старомодна, компликована, чак и бесмислена церемонија. Али чај је каприциозна биљка и чудесни зелени листићи тешко откривају своје укусне тајне. Ритуал је у кинеској церемонији само слуга доследне прагматичности. У његовој суштини су два крајње једноставна и рационална циља - задовољство и потреба да се до њега стигне уз помоћ минималне количине драгоцене и, ако је чај стварно добар, изузетно скупе биљке. Онај врхунски, који не захтева шећер, млеко или лимун да бисмо у њему уживали, кошта много више него што су Европљани вољни да плате. Ретко ћете га наћи на старом континенту.

Деценијама је кинеска политика била описивана као закулисан и ирационалан механизам чији се резултати најбоље могу предвидети далекоисточном верзијом гатања - гледањем у листиће чаја који се распореде после ритуализованог уживања. На прошлонедељном редовном годишњем Кинеско-европском самиту у Бриселу лидери ЕУ имали су прилике да се увере да је „нова Кина“ - чедо пажљиво дозирањих реформи које је 1979. године стидљиво започео Денг Сјаопинг, постала рационална, самоуверена и надасве предвидљива сила.

Навикавање на нове реалности није лако. Трку за наоружањем је заменила трка за зарадом од глобалне трговине и место у њој данас обликује све најважније релације у свету, па и односе Кине и ЕУ. Ту више није добро имати снажну валуту. То је лекција коју су претходних година на најболнији начин учили Јапанци и Бразилци - реал је данас најпрецењенији новац на свету. Када купци живе у иностранству снажна валута значи високе, неконкурентне цене. Евро је сувише јак и то највише погађа Немачку и Француску. Кинески јуан је потцењен и то погодује кинеским произвођачима.

Кинески премијер Вен Ђибао, који је предводио кинеску делегацију на самиту у Бриселу,

одбио је европске захтеве да његова земља обави ревалвацију јуана и тако индиректно омогући пад прескупог евра. То је главни разлог зашто је самит 6. октобра завршио неуспехом, „у тишини“. Премијер Ћибао сматра да би испуњавање европских захтева било „катастрофа за цео свет“. Јачање јуана, које је добро за посусталу Европу, би по његовом мишљењу „довело до банкрота многих кинеских компанија и оставило велики број људи без посла“.

Кинезима се није свидело ни инсистирање бриселских званичника на „владавини права и људским правима“ током кратког самита. Упркос фразама о снажном, „стратешком партнерству“, односе Кине и Европе одликује „стратешки несклад“. Ову фразу увео је Џонатан Холслаг, главни истраживач у бриселском Институту за студије савремене Кине. Он узрок проблема види првенствено у томе што ЕУ „наступа као либерална нормативна сила“. Европски фокус на „извоз“ норми и вредности иритира кинеске partnере који инсистирају на државно-центричним политикама и верују да комунистичка партија једина зна шта је стварно добро за појединца у једној толико великој и компликованој држави.

Кинези нису једини који немају много разумевања за европску склоност некритичком придиковању и моралисању, нарочито онда када су у нескладу са стопом економског раста и обимом девизних резерви. Међународни кривични суд у Хагу је само један од великих европских нормативних пројеката које су игнорисале и САД и Кина. Политика Брисела да не само промовише већ и намеће нове норме и институције представља један од главних разлога зашто ЕУ није успела да угрози америчко-кинеску осовину, постављену на много чвршћим темељима (све чешће је називају „Г-2“), нити да се прикључи - и тако створи слику да глобализованим светом управља трочлана група.

Колико год то деловало апсурдно из евроцентричне балканске перспективе, уједињена Европа има јако лош имиџ на обе обале Пацифика. И у Кини и у САД Европа се првенствено доживљава као „истрошена сила“, богата територија коју насељава размажено, прилично лењо и све старије становништво. Лондонски Економист пише да кинески лидери сматрају како Европљани не желе да се суоче са чињеницом да су „сила у опадању“, да воле да се заваравују верујући да ће оно још дуго остати само релативно и збуњује их то што европске државе нису у стању да иду до краја и жртвују уске националне интересе зарад очите добробити свих становника уније. Жале се и да не могу да препознају где завршавају малене националне државе и почиње велика ЕУ. .

Однос Запада према Кини је све више шизофрен. С једне стране, све западне владе би у „кревет“ са кинеским парама - чак и озбиљне анализе обилују брачним и предбрачним

метафорама. Њихови гласачи желе јефтину кинеску робу - али не и губитак радних места које претварање Далеког истока у „глобалну фабричку халу“ повлачи за собом. Кина је већ постала нови баук у америчком политичким жаргону. Председник Обама није успео да донесе промене које је обећавао и смањи забрињавајуће високу стопу незапослености. Антикинеска реторика је постала једно од ретких питања које уједињује дубоко подељену и посвађану Америку у предвечерје важних новембарских избора. Амерички политичари из обе странке почели су да нуде Кину као „жртвеног јарца“.

Њујорк тајмс извештава да све већи број кандидата скупе предизборне кампање гради око једноставне поруке - моји „ривали су показивали сувише симпатија према Кини и зато Американци пате“. Мао Цедунг, претеће слике огромних змајева и „хорди“ кинеских радника, које амерички политичари користе како би телевизијским гледаоцима дочарали свој економски патриотизам и размере кинеске опасности, још нису постали део политичког маркетинга у ЕУ. Али њихове европске колеге, све чешће само телевизичне творевине вештих „спин доктора“ са мало визије и политичке храбрости, доказали су током протеклих десетак година да им је копирање америчких трендова и реторике један од главних политичких адута.

амо је питање времена када ће европски политичари почети да помињу процене да се током последњих десет година, поред три милиона америчких, најмање два милиона европских радних места „преселило“ у Кину. Европски дефицит у трговинској размени са Кином се сваког сата повећа за више од 10 милиона евра. Већ је забележен „драматичан пад позитивне перцепције Кине“ међу грађанима Француске, Немачке, Италије, Шпаније и Велике Британије. Стратешко приближавање је додатно отежано приступањем, како их често називају у Пекингу, „антикинеских снага“ - источноевропских држава које Кину и даље „посматрају кроз призму сопствене комунистичке прошлости“. Ангела Меркел, (источно)немачка канцеларка, није омиљена у Пекингу. Ипак, Никола Саркози је успео да Кинезе увреди у најгорем тренутку, у предвечерје Олимпијских игара. Кинески лидери га доживљавају као дволичног и непоузданог партнера, иако се неуморни Никола нада да ће их убедити да хроничну кинеску „глад за енергијом“ утоле купујући скупу технологију за нуклеарке, један од најуспешнијих француских производа.

Успон Кине не преобликује само предизборне телевизијске рекламе и дужину редова у бироима за незапослене у западним земљама. Прагматични цин представља једног од најмоћнијих непријатеља европске спољне политике у стратешким сировинама богатој подсахарској Африци, некада лукративном забрану колонијалних метропола, Лондона, Париза и Брисела. У једном од већих постхладноратовских обраћања, Запад је постао тај који помоћ и инвестиције везује за идеолошке критеријуме. Кина не инсистира на усвајању „тржишног лењинизма“, како неки аутори називају постмаоистичку идеологију.

Пише: Зоран Ћирјаковић
субота, 16 октобар 2010 15:59

У очима хронично гладне половине светског становништва недемократска Кина је једина земља у историји која је за само пар деценија извукла неколико стотина милиона људи из апсолутне беде. Дебра Брагам, професорка међународног развоја и једна од водећих америчких експерткиња за спољну политику Пекинга, упозорава да овај кинески успех подрива један од стубова неолибералног светског поретка - схватање да либерализација тржишта и демократија представљају предуслове одрживог развоја.

Европа успева да одбрани неке кључне економске интересе и сферу политичког утицаја првенствено зато што кинески стратези ефикасно обуздавају своје империјалне импULSE. Последица онога што Брагам описује као „саможивост“ Денгових наследника је чињеница да, ван стратешке зоне на кинеским границама, они политику данас воде према јасним економским интересима. Ту скоро да нема места за идеолошке симпатије. Зато амбициозни имитатори, каква је деведесетих била Мирјана Марковић или сиријски председник Башир ал Асад претходних година, нису успели да у Пекингу уновче искрену и, за свакога ко је био у „новој Кини“, сасвим разумљиву фасцинацију импресивним резултатима спајања ауторитарног поретка и спорих економских реформи.

Али прави разлози кинеског успеха много су комплекснији и не могу се објаснити ни диктатуром, која греје срца глобалних отпадника, ни вештим валутним играма, које параноишу забринуте Европљане. Потцењеност кинеске валуте, курс који власти у Пекингу вештачки одржавају, само је један од разлога, зашто се, на пример, чак и „италијанске ципеле“ праве у Кини. Креативно пословање - и флексибилно законодавство - омогућили су да чак и водећи италијански произвођачи „лакшри“ ципела сакрију кинески рад испод етикете Made in Italy. Велика је вероватноћа да је скуп и фиорентински мајстор само спојио јефтино кинеско лице ципеле са јефтиним кинеским ђоном.

Кинески радници су спремни да напорно раде за малу плату у земљи у којој су синдикати импотентни и која је „гостољубива према бизнису“. Зато чак ни западна победа у претећем „валутном рату“ не би довела до смањења незапослености у Шпанији и Италији, некада ципеларским велесилама. Профитирала би само сиротиња у Индонезији, Вијетнаму или Бангладешу, за чију добробит је мало ко на Западу спреман да уради било шта, а камоли да ратује.

Кина, данас њихов највећи конкурент, представља највећу наду за становнике огромних картонских насеља у пренасељеним земљама сиромашног дела Азије. Фарид Захарија упозорава да „прави кинески изазов“ нису манипулације курсом или скоро мазохистичка марљивост кинеских радника, већ стратешко померање пекиншких комуниста „ка

индустријама и пословима који су све донедавно сматрани западним прерогативима“. Захарија сматра да кинеске инвестиције у врхунско образовање и још бољу инфраструктуру сугеришу да ћемо ускоро вероватно живети у свету у коме ће се велики део онога што се данас прави у Кини производити у јужној и југоисточној Азији, а да ће све боље образовани следбеници Конфучија и друга Денга Сјаопинга производити софистициране производе који још увек излазе из немачких, шведских или норвешких фабрика. Другим речима, нова Кина прети да ће постати „нова Европа“, сила која ће живети од иновација, а не од имитација.

Мада, ни од јефтиних копија се ни живи лоше. Преко 2.500 милијарди долара, колико Кина има у девизним резервама, јесте сума која просто мами да се одвојите од реалности и покушате да кажњавате ривале. Али, Пекингу су не жури да демонстрира Европљанима како се центар света одавно одселио из Средоземља или да покаже Американцима да свет ускоро вероватно више неће бити униполаран. Денгови наследници знају да светска трговина није у свему игра са нултим збиром и да Кинезима сутра неће бити боље ако Европљанима и Американцима данас буде лоше. Кинески комунисти су показали да су свесни да је њихова судбина постала везана за Запад, да, ако покушају да нерационално или идеолошки трошкаре своју огромну економску моћ, могу сами платити највећу цену.

Стојећи поред Обаме у Њујорку крајем септембра, кинески премијер је, током изјаве која је трајала мање од три минута, чак шест пута употребио реч сарадња. Две недеље касније мало познате лидере ЕУ није удостојио ни заједничким појављивањем пред новинарима. Али тешко је поверовати да неко треба да их подсећа да Кинези желе да послују са ЕУ или да све мање стручњака верује да ће Кинези сами прокоцкати реалне шансе да негде око 2040. године постану највећа економска сила на свету. Гледано из западног угла, „кинеска опасност“ данас није последица непредвидивости или ирационалности. Више нико не мора да „гледа“ у листиће у крхким порцеланским чајницима да би разумео шта Пекинг хоће у Вашингтону, Бриселу или Београду.